

~ Svetlana
Žuchová

*Zlodeji
a svědkovia*

MARENČIN PT

SVETLANA ŽUCHOVÁ

ZLODEJI A SVEDKOVIA

MARENČIN PT

Mojim rodičom

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

© Svetlana Žuchová, 2011
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2011
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marenčin@marenčin.sk www.marenčin.sk
Design © Marta Blehová, 2011
Cover © Mikina Dimunová, 2011
Jazyková úprava Elena Šikulová
250. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-8114-085-3 (viaz.)
ISBN 978-80-8114-085-3 (ePub)

**J'ai besoin de mon père
pour savoir d'où je viens,
tant besoin de ma mère
pour montrer le chemin.**

Manu Chao

I. ZLODEJI

(Viedeň 2005)

1.

Naozaj. Naozaj som nechcel kradnúť. Chcel som sa len ako správny chlap postarať o svoju ženu. Tak ako sa to učia deti v škole. Bolo by, samozrejme, krajšie, keby som prišiel domov s výplatom a priniesol jej čokoládu. Merci alebo Lindt. Nejaký milý šperk. Hoci aj bižutériu. Náramok z muránskeho skla, aké predávajú turistom v stánkoch na námestí. Bolo by krajšie, keby som ju vždy piateho v mesiaci pozval na večeru. Keby sme mohli sedieť na terase jednej z tých pizzerií na brehu kanála a deliť sa o pizzu. Hoci aj vegetariánsku, akú má Marisia rada. Alebo si kúpiť fľašu bieleho vína a cestou z pizzerie sa zastaviť vo videopožičovni. Každý by si radšej vybral takýto život. Celkom obyčajný. Taký obyčajný, že v skutočnosti možno ani neexistuje.

Už si však ani nepamätám, kedy som naposledy dostal výplatu. Kedy som mal naposledy v rukách zväzok bankoviek, ktoré vyzerali ako vyžehlené. O účte v banke ani nehovorím. Bankové konto patrí k tomu obyčajnému životu, z ktorého som sa nebadane vyšmykol. Postupne, ako keď dieťa vyrastie z čižiem. Nie zo dňa na deň. Nie naschvál. Plynulo, ako keď sa začne stmievať. A tak to bolo aj s tým kradnutím.

Vtedy, keď Marisia hovorila, že nevie variť. Hneď, ako sme

sa zoznámili. Keď sme po prvýkrát spolu raňajkovali a volské oká sa jej roztekali ako kaluže po výdatnom daždi. Ako teplé blato na dne termálneho prameňa. Sedel som u nej v obývačke a rozhliadal sa po cudzej izbe. To ešte mali s Gregorom spoločný byt a všetci sme chodili do práce. Boli sme na dobrej ceste. V to prvé ráno, keď mi polonahá Marisia nosila taniere s rozliatym žĺtkom a zdrapmi bielka. Vajíčka polámané na kúsky ako námraza. Ako tenký ľad, ktorý na slnku vyzerá ako striebro. Zoškrabúvala ich varechou z hrdzavej panvice a nosila na kôpkach do obývačky, kde som sedel na gauči a pýtal sa, či jej nemám pomôcť. Ale Marisia nechcela pomoc. Vravela, že sa naučí variť. Vraj ona je vegetariánka. Obeduje v škôlke a na večeru si kúpi kus pizze. Tu v stánku na rohu, kde Turci predávajú kuracinu v žemli a na železných panviciach urestované klobásy. A zeleninovú pizzu, ktorú si kúpi každý večer cestou z práce. Lebo ona je vraj vegetariánka a v mäse sa nevyzná. Ale teraz sa naučí variť, smiala sa v to ráno, keď sme spolu po prvýkrát raňajkovali. Vraj sa naučí variť a bude mi plniť všetky želania. Ako správna žena svojmu mužovi.

Skutočne potom veľa varievala. Kuchyňa voňala praženým olejom. Často sme vetrali, lebo Gregorovi hustý vzduch vadil. Vtedy ešte býval s nami, hoci väčšinu času trávil zavretý vo svojej izbe. Potom Marisia chcela, aby som priniesol mäso. Vraj ona sa v mäse nevyzná. Ona je vegetariánka, ale pre mňa chce pripraviť rezne. Rozprávala mi, ako ju kedysi stará mama posielala do mäsiarne. V krajine, ktorej sa dnes hovorí domov. Priniesť karé alebo bôčik. Zadné

alebo predné. Smiala sa na mäsiarskej hantírke, ktorá jej nič nehovorila. Preto povedala, aby som skočil do potravín. Aby som vybral niečo dobré. Bol som rád, že jej môžem pomôcť. A vzal som si peniaze. Lebo vtedy sme ešte mali, hoci účet v banke som nemal už dávno. Vlastne odkedy som prišiel. Boli s tým komplikácie. V banke chceli papiere a potvrdenia. Borko, môj vtedajší šéf, ma aj tak vyplácal rovno na ruku. Bankové konto sme ani nepotrebovali. Ale peniaze sme vtedy ešte mali. Veď som chodil pracovať na stavbu a každý piatok po šichte ma Borko vyplatil. Poráтал hodiny za celý týždeň a zo železného kufríka vybral zväzok bankoviek previazaný papierovým prúžkom. Bankovky vyzerali ako vyžehlené. Ako vystrihnuté z výkresu, keď sa deti hrajú na obchod. Prsty sa šmýkali po nepoddajnom papieri. Veď Borko ich mal všetky v banke. Odtiaľ ich pre nás vybral a priniesol v železnom kufríku, ktorý sa zatváral na číselný kód. Každý piatok po šichte, keď sme sa prezliekli a nedočkavo fajčili pred maringotkou. Nevedeli sme sa dočkať, kedy Borko v červenej helme skontroluje celú stavbu a zjaví sa medzi miešačkami a nádobami s vápnom so železným sejfom v ruke. Peniaze som si potom strčil do zadného vrecka, preložené na polovicu. Ako kedysi, keď som si odkladal staniol z čokolády a leštil ho nechťom, až sa plech prehýbal ako zlato. Vždy som pritom myslel na Marisiu. A doma som bankovky porozkladal po stole ako hracie karty. Bolo ich toľko, že sa tam všetky ani nezmestili. Prekrývali sa ako šupiny exotického plaza. Ako farebné škridle na streche domu. Tak ich Marisia našla, keď vošla do izby. Marisia, ktorá bola

s peniazmi veľmi opatrná. Vždy sa ma spýtala, či ma Borko neokráda a či mi hodiny zratúva spravodlivo. Či si ich aj ja zapisujem, aby som ho mohol kontrolovať. A ja som ju ubezpečil, že mi Borko zaplatil každú odpracovanú minútu. Ukázal som jej kalendárik, do ktorého som si každý deň skutočne zapísal počet odpracovaných hodín. Niežeby som Borkovi neveril. Ale keď som už nemal účet v banke, chcel som mať aspoň kalendárik, ktorý by v mojom živote udržoval poriadok. Lebo takéto veci sú dôležité. Vzadu zoznam známych aj s adresami a telefónnymi číslami a pri každom mesiaci poznámka, kto bude mať narodeniny. Pri každom dátume počet odpracovaných hodín a pri každom piatku výplata, ktorú som po šichte dostal od Borka. Hoci som ešte nemal bankové konto, mal som aspoň kalendárik. Poriadok v živote a Marisiu, ktorá sa učila variť.

Tak to bolo každý piatok. Večerný rituál. Bankovky od Borka som porozkladal po stole ako hracie karty a ubezpečil Marisiu, že ani jediná nechýba. Veľmi sme sa z peňazí tešili. Maznali sme sa s nimi. Prepočítavali ich a triedili na kôpky. Spolu s tými, ktoré nám ostali z predchádzajúceho týždňa. Lebo Marisia nástojila na tom, aby sme šetrili. Aby sme bankovky a mince odkladali do plechovej nádoby na čaj. Tie, ktoré sa od jedného piatka po druhý neminuli. Nádobka zo zeleného kovu bola našou bankou. Taká, v akej sa na trhu predávajú sypané čaje. Akú dostanete na narodeniny, keď niekto nevie, čo vám má kúpiť. Kov, z ktorého sa miestami šúpal zelený smalt.

Vždy v piatok vošla Marisia do miestnosti ako do izby

s rozsvieteným vianočným stromčekom. Ako psík, keď zacíti vôňu večere. Bankovky boli na stole porozkladané ako hracie karty. Sklonila sa a niekoľko vybrala. S rozvahou, akoby hľadala tie, v ktorých je vpísaný jej osud. Opatrne, akoby z vrchnej strany karty mohla odčítať jej význam. Akoby sa musela sústrediť na to, čo jej peniaze hovoria. Bankovky potom odniesla do banky. Tak sme tomu hovorili. Do plechovky na čaj, v ktorej sa z týždňa na týždeň hromadilo naše bohatstvo. Vybrala z nej peniaze a pridávala k nim ďalšie. Každý piatok ich znovu a znovu prepočítala. Hoci vždy presne vedela, koľko toho v plechovke máme. Triedila bankovky podľa hodnoty a ukladala ich k sebe. Rolovala ich do tenkých trubičiek, aby sa v nich lepšie vyznala. Aby sa do plechovky všetky zmestili. Lebo vtedy ich bolo ešte dosť. Len niekedy sa stalo, že nám peniaze na týždeň nevystačili. Že sme už v stredu museli siahnuť do banky. Hoci plechovka s peniazmi stála na vrchnej polici v skrini, nikdy som ju neotváral bez Marisie. Keď sa minuli peniaze určené na týždeň, čakal som, kým bude doma, aby mi z nádoby na čaj vybrala jednu z bankoviek. Marisia ich pri tej príležitosti opäť prerátala. Potom povedala, že budúci týždeň si musíme dávať lepší pozor. Nekúpiť celozrnný chlieb, ale obyčajné pečivo. Namiesto sladkej smotany len mlieko. Namiesto banánov tunajšie jablká.

Marisia nebola lakomá. V hre s bankovkami nešlo ani tak veľmi o peniaze. To sme obaja vedeli. Keď už nemáme účet v banke a bývame načierno v cudzom byte, musia existovať takéto rituály. Rituály, ktoré nám zabezpečia normálny život.

Alebo aspoň jeho zdanie. Potom, ako sa Gregor odsťahoval a my sme v jeho byte ostali sami. Ani väzňom v base, ktorí sa pravidelne holia a dvakrát denne si umývajú zuby, nejde o hygienu. Hra na šetrenie bola kostrou obyčajného sveta, ktorého sme sa nechceli vzdať. Stačilo na chvíľu nedávať pozor. Ako keď dieťa pootvorí dľaň, v ktorej drží šnúru s balónom. Len na okamih uvoľní stisk a balón odletí ako poštový holub. Preto sme si s Marisiou dávali taký pozor. Držali sa obyčajného života zubami-nechtami. Preto som sa každý piatok podvečer nevedel dočkať, kým prídem domov s vrec- kom nohavíc plným ešte teplých bankoviek. Ktoré budeme s Marisiou pestovať ako zárodky našich detí.

Lenže keď ma Marisia poslala do potravín kúpiť rezne, nemal som už vôbec nič. Na Marisiu som sa mohol úplne spoľahnúť. Ráno mi pripravila dva krajce chleba a medzi ne vložila nakrájané vajíčko. Desiata zabalená v servítke a v mikroténovom vrecúšku. Ako kedysi, keď bola v škole druhá prestávka desiatová. Trvala dvadsať minút a deti si na lavice rozprestrelí vyžehlené obrúsky. Preto som peniaze ani nepotreboval. Cez deň desiata od Marisie odložená na vrchnej policičke železnej skrinky, v ktorej som na stavbe držal svoje veci. A večer Marisia niečo uvarila. Tak ako v ten deň, keď ma poslala do potravín po mäso. Musel to byť štvrtok večer. Na peniaze som si v tom čase dával pozor. Nestávalo sa, že by som ostal s prázdnyimi vreckami. Chlapi si na stavbu nosili plechovky s pivom, ale ja som sa kvôli Marisii všetkého zriekol. Bol to náš svet. Naše úspory a naša cesta za lepším životom. Tak sme si to s Marisiou opakovali. Že

keď si budeme dávať pozor a starostlivo odkladať peniaze do banky, všetko sa zlepší. Že raz budeme mať skutočné bankové konto a vkladnú knižku. Raz budeme ako tí ľudia, čo v samoobsluže platia kreditnou kartou. Preto som v to popoludnie nemal už celkom nič. V ten deň, keď ma Marisia poslala do potravín kúpiť mäso, ktoré chcela pripraviť len kvôli mne. Veď sama bola vegetariánka. Bol štvrtok a ja by som bez peňazí do piatka vydržal. S desiatou od Marisie, ktorá by mi cez obednú prestávku v práci stačila, kým by som od Borka po šichte dostal výplatu. Ale Marisia sama povedala, nech si zoberiem z banky. Vybrala zo skrine čajovú plechovku a z nej jednu zo skrútených bankoviek. Vraj občas si to môžeme dovoliť. Mäso namiesto zemiakovej kaše. Potraviny boli vo vedľajšej budove a vonku snežilo. Vzal som si kabát a bankovku od Marisie a šiel som kúpiť mäso.

„Žiadne kura ani rybu,“ povedala Marisia. „Kura odletí a ryba odpláva. Odnesú nám šťastie. Okrem toho, chcem poriadne mäso. Žiadna hydina, žiadne rybie prsty.“

V potravinách som chvíľu stál pred mäsiarskym pultom. Na hákoch viseli kusy krvavej bravčoviny a biela slanina s hrubou kožou. Dolu v mraziarenských boxoch boli balíčky s rezňami na polystyrénových táckach, zabalené v celofáne. Predavačky v zásterách brali mäso z hákov a ukazovali ho zákazníkom. Potľapkávali ho a chválili. Potom ho ocelovým nožom sekali na kusy, hádzali na váhu a balili do masného papiera. Keď balíčky podávali zákazníkom cez pult, stekala z nich mäsová voda ako krvou zafarbený moč. Chcel som Marisii urobiť radosť. Priniesť jej pekne zabalený rezeň. Na

dôkaz toho, že patríme k tým, čo si ho môžu dovoliť. Vedel som, čo by si pomyslela, keby som na kuchynský stôl položil nevkusný balík papiera. Taký, po ktorom mäsová šťava steká ako po ľahko umývateľnom plastovom obruse. Nechcel som, aby mala pocit, že sa z toho sveta nikdy nedostaneme a ruky budeme mať navždy zalepené masťou a obschnutou šťavou zo surového mäsa. Že ostaneme navždy kanibalmi. Vegetariánka, ktorá mäso nemala rada. Pomyslela by si, že už navždy budeme patriť k tým, ktorým kuchyňa páchne po kuracích žalúdkoch. Chceli sme byť ľuďmi vyššej kategórie. Aspoň zdanlivo. Nemali sme účet v banke, ale ješť budeme vkusné rezne zabalené v celofáne. Zvrchu ožiarené červenkastým svetlom, ktoré im dodá zdanlivú čerstvosť.

Motal som sa chvíľu okolo mraziarenských boxov a vybral dva najlacnejšie plátky bravčového. Aj s kosťou. A vtedy mi to napadlo. Balíček s mäsom bol malý a čistý, zmestil sa takmer do dlane. Chcel som Marisii urobiť radosť. Mal som v peňaženke skrútenú bankovku. Vopchal som mäso do vrečka zimníka, chvíľu sa ešte motal okolo regálov so sladkosťami a vyšiel som von.

Naozaj som nechcel kradnúť. Chcel som Marisii urobiť radosť. A chcel som sa ako správny muž postarať o svoju ženu. Bolo to niečo ako detská hra. Ja pôjdem na lov a Marisia mi uvarí prinesenú korisť. A potom sa staneme obyčajnými ľuďmi. Úzkostlivým dodržiavaním našich pravidiel. Ako starý človek, čo chodí každé ráno na prechádzku. Len aby nevyšiel z cviku, hoci každodennú trasu už pozná z pamäti. Stačí si raz dlhšie pospať, aby nikdy viac nevstal z postele.

Poddať sa nechuti a povedať si, že priveľmi fúka vietor. A na druhý deň nebude vládať vyniesť do kontajnera vrecko so smetami. Preto sme s Marisiou nesmeli poľaviť. Aby sme sa stali obyčajnými ľuďmi. Takými, akých sme videli v sobotu poobede v parku. Mamy, ktoré si pri pieskovisku zapálili cigaretu, lebo doma nefajčia. Ľudia, ktorí majú jednoduché účty v banke. Rodina, kde mama varí a otec číta noviny. Keď Marisia v ten večer pripravila ukradnuté mäso, mali sme ten život už na dosah ruky.

„Takto by to malo byť každý večer,“ povedala Marisia. Bola len v nohavičkách a blúzke a pripomenula mi tak ráno, keď som u nej po prvýkrát raňajkoval. Vtedy, keď v byte býval namiesto mňa ešte Gregor. Chcel som Marisii vrátiť bankovku, ale rozmyslel som si to. V nasledujúci piatok som ju zamiešal medzi ostatné, ktoré mi v ten podvečer vyplatil Borko. Tak sa bez Marisiinho vedomia vrátila do obehu. Opäť som bankovky porozkladal po stole. Aj s tou, ktorú som ušetril. Do pravidelných radov, všetky tou istou stranou navrch. Marisia sa spýtala, či som si Borkom istý. Všetci sme poznali príbehy, ako šéfovia okrádajú. Mali nás úplne v rukách, ale Borkovi som veril. Chvíľu sme sa s peniazmi maznali. Triedili sme ich na kôpky a stĺpiky bankoviek rôznej hodnoty sme prekladali cez seba, uložené v pravých uhloch. Potom som peniaze vzal do ruky a pridržal pred Marisiou. Ako čašník na nóbl oslave tácku so šampanským. Na pravej dlani som mal položený celotýždňový zárobok, ľavú som si schoval za chrbát, akoby som v nej držal biely obrúsok.

„Madam,“ povedal som.

Marisia sa smiala a vyžrebovala spomedzi bankoviek tie, ktoré tento týždeň odložíme. Suma sa menila podľa toho, po akých bankovkách náhodne siahla. Preto sme mali v niektorý týždeň viac ako inokedy. Ale rituál sa nesmel narušiť. Marisia vložila peniaze tam, kam patrili. Boli sme obyčajní ľudia. Mali sme plány a úspory. Vtedy bolo ešte všetko, ako malo byť. Nemal som síce účet v banke, ale dostával som výplatu. Býval som s Marisiou. Kradnúť som naozaj nechcel. Nevšimol som si, ako sa ten obyčajný život pomaly stráca. Ako detstvo.

2.

Neviem, ako dlho ma Janut podvádzal. Zatajovali sme si toho čoraz viac. Z ohľaduplnosti sa zaplietali do vecí, o ktorých sa mlčalo. Ako splašené vtáky chytené do sietí. Klamali sme s ľahkosťou. Inštinktívne, ako keď dieťa pije mlieko. Preto povedal, že sa mu uľavilo. Teraz, keď sme sa o tom konečne porozprávali. Keď sme na seba kričali, akoby sa zrazu pretrhla hrádza alebo po rokoch nadvihli stavidlá. Čo komu vadilo a s čím už nechceme ďalej žiť. S mojimi rečami o starnutí a o šedivých vlasoch. A s jeho nekonečnými sľubmi nového života.

Nehovorím, že ma to neprekvapilo. Vtedy, keď som sa to dozvedela prvýkrát. Zdalo sa, že Janut by pre mňa spravil čokoľvek. Že ma na slovo počúva. A aj ja som mu vždy všetko povedala. Akoby za odmenu. Boli sme si veľmi blízko a verili sme, že sme na správnej ceste. Že sme spolu začali

od začiatku. Nový neomylný život. Preto som k nemu chcela byť úprimná. Všetko mu povedať. Aj to, ako postupne star-
nem. Teraz vraví, že to už nevládal počúvať. Vraj chce mať
ešte pocit, že má život pred sebou. Že môže začať odznova.
Že na nič nie je neskoro a všetko môže vziať do vlastných
rúk. Aj ja viem, že v poslednom čase to nebolo ľahké. Odke-
dy mu Borko prestal platiť a inú prácu si ani nehľadal. Keď
sme chvíľu žili z úspor, ale nakoniec nám ostal len môj plat.
A s tým sa Janut nevedel zmieriť. Hovorí, že je ešte mladý.
Sníva, ako sa to všetko zmení a on začne znovu. Z začať znovu,
akoby to bolo také jednoduché. Akoby sa dal život odstrih-
núť ako pridlhá šnúra. Ak sa kus zašpiní a koniec rozstrapká,
stačí ho odstrihnúť a zahodiť. Veď ho ostane ešte dosť. Tak si
to Janut predstavoval s novým začiatkom. A nakoniec začal
aj kradnúť. Akoby nevedel, že ho raz musia chytiť. Nevie-
m sa s tým zmieriť. Hoci hovorí, že to bolo kvôli mne. On sa
zas nevie zmieriť s mojimi rečami o sivých vlasoch. Povedal
a odišiel.

Začala som o tom hovoriť, keď nám bolo takmer najlepšie.
Keď sa Gregor odsťahoval a dovolil, aby sa namiesto neho
do bytu nasťahoval Janut. A keď sme obaja prestali fajčiť.
Namiesto postele sme mali nafukovací matrac, na ktorom
sme sedávali ako na pohovke. Ako na nafukovačke v lete
na brehu jazera. Tam som to Janutovi povedala. Že postavy
v knihách prestanú fajčiť, keď sa v ich životoch niečo veľké
zmení. Keď sa rozvedú alebo ich pustia z basy. Keď uveria
v Boha alebo sa im narodí dieťa. Keď sa zbavia starého,
špinavého života a začnú niečo nové. Keď odstrihnú roz-

strapkaný koniec špagátu a ostane im len čistý, ešte nepoužitý zvyšok. Ktorý zmotajú a opatrne odložia do vrečka na horšie časy. Vtedy som si to aj ja tak predstavovala. So mnou a s Janutom. Teraz už malo byť všetko ináč. Jediné, čo Januta spájalo so starým životom, boli dve škatule z kávovohnedej lepenky, v ktorých si priniesol veci. Niesol ich cez celé mesto a cestoval s nimi v metre. Nepoznali sme nikoho, kto by mal auto. Keď vychádzal z podzemnej dráhy, musel si jednu zo škatúl nechať u predavača v novinovom stánku, kým druhú vyniesol hore schodmi až na roh ulice. A potom sa pre ňu vrátiť. Ja som ho čakala pred bránou a pomohla som mu odnieť všetko domov.

Samozrejme, že som si to celé predstavovala ináč. Ten deň, keď po prvýkrát začnem s niekým bývať. Malo to byť v inom meste a v inej krajine. Sťahovať som sa mala ja, nie on. Mal ma dlho prehovárať, ale ja som mala byť spokojná s tým, čo mám. S útulne zariadeným bytom za nájomné, na ktoré poľahky zarobím. Vždy, keď by o sťahovaní začal hovoriť, mala som rozpačito zmeniť tému. Až po niekoľkých mesiacoch som sa mala dať presvedčiť. A potom, v dohodnutý deň, som mala pekne oblečená zazvoniť pri jeho dverách a dolu pred bránou ma malo čakať sťahovacie auto.

„Tak vitaj doma,“ mal povedať on a zísť so mnou dole.

Samozrejme, v skutočnosti to bolo ináč. Janut sa ku mne nasťahoval hlavne preto, že nemal kde bývať. Prespával v Borkovom byte, ale Borko sa ho každý večer spýtal, či si už našiel niečo iné. A či si aspoň niečo hľadá. Janut ma presviedčal, že Borko ho má rád. Že mu chcel pomôcť. Vedel,